

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK VE CUMHURBAŞKANI İSMET İNÖNÜ'NÜN MUĞLA VİLAYETİNE YAPTIĞI GEZİLER

Bayram AKÇA*
Osman KÖSE**

ÖZET

Bu çalışma giriş ve sonuç bölümü dışında iki bölümden oluşmaktadır. I.Bölümde, 1935 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün Fethiye ve Marmaris ziyaretleri ele alınmıştır. II. Bölümde de, 1949 yılında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Muğla'yı ziyareti ve burada yaptığı konuşma belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Fethiye, Marmaris, Muğla.

The Visits and Trips of Mustafa Kemal Atatürk and President İsmet İnönü to Muğla Province

ABSTRACT

This study consists of two chapters as well as the introduction and conclusion. In the first chapter, we have examined the travel of Mustafa Kemal Atatürk to Fethiye and Marmaris in 1935. In the second chapter, President İsmet İnönü's trip to Muğla and his speech in Muğla has been handled.

Key Words: Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Fethiye, Marmaris, Muğla

1.GİRİŞ

Atatürk, Milli Mücadele döneminde ve Cumhuriyetin ilanından sonra sık sık yurt gezilerine çıkarak Türk Milleti'nin arasında olmuş ve onlarla duygu ve düşüncelerini paylaşmıştır. Atatürk bu yurt gezilerinin sebebini nutuk'ta şöyle açıklar:

“... Halk ile yakından temasa geçmek ve onlarla bugün ve geleceğe ait görüşmelerde bulunmak isterim.*

2. ATATÜRK'ÜN FETHİYE VE MARMARİS'İ ZİYARETLERİ

Atatürk bu yurt gezilerinden birisini 1935 yılında Akdeniz ve Ege sahillerine yaptı. Bu gezi şöyle gerçekleşti. Atatürk, 22 Şubat 1935 tarihinde

* Doç. Dr., Muğla Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

** Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksel Lisans Öğrencisi

* *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Haz. Durmuş Yılmaz. v.d. Ankara, 2002,s. 371

***Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Muğla Vilayetine
Yaptığı Geziler***

geldiği İstanbul'dan 16 Şubat 1935 tarihinde ayrılarak 18 Şubat 1935 tarihinde Antalya'ya ulaştı. Buradan 19 Şubat'ta ayrılan Atatürk 20 Şubat 1934 tarihinde Mersin'e vardı. Mersin'de bir gün kaldıktan sonra 21 Şubat'ta buradan da ayrılan Atatürk 22 Şubat 1935 tarihinde saat 20.35'de Fethiye'ye geldi.*

Atatürk Ege Vapuru ile Mersin'den Fethiye'ye geldiği zaman şöyle bir olay geçti:

Atatürk'ün Fethiye'ye gelmesi'nin şerefine Fethiye halkı şenlik yaparken, gemilerden de havai fişekler atılıyordu. Kendisine refakat eden Zafer Torpidosu'nda bulunan Atatürk, donanmanın şenliklerini seyrederken, kumandanlardan biri, Zafer Torpidosu kumandanına bir torpil atmasını söyledi.

Torpedo Kumandanı:

-Hay hay efendim, dedi, yalnız bir torpilin kıymeti elli bin liradır.

Bunun üzerine Atatürk:

Vazgeçin torpil atmaktan, bu millet o kadar zengin değildir.

Ve torpedo kumandanına dönerek:

Sizi tebrik ederim, diye iltifatta bulundu.*

22 Şubat 1935 tarihinde Fethiye'den ayrılan Atatürk 23 Şubat 1935 tarihinde Marmaris'e geldi. Bu haber dönemin basınında; **Atatürk Marmaris'i Şerefliendirdi, başlığı ile verildikten sonra, Atatürk Ege Vapuru ile saat 19.00 da Marmaris Limanı'na geldi. Marmaris şimdiye kadar görülmemiş bir sevinç içindedir**, şeklinde yazıldı. Atatürk Marmaris'te bir gün kaldıktan sonra 24 Şubat 1935 tarihinde şehirden İstanbul'a hareket etti.*

3. CUMHURBAŞKANI İSMET İNÖNÜ'NÜN MUĞLA'YI ZİYARETİ

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Muğla'ya yapacağı ziyaret CHP Bölge Müfettişi Hulki Cura'dan alınan bir telgraf üzerine öğrenildi. Bunun üzerine Muğla'da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün gezisi programını yapacak bir tertip heyeti oluşturuldu. Bu heyette Vali, Belediye Başkanı, Muğla Milletvekilleri, Garnizon Komutanı ve Halk Gazetesi Yazı İşleri Müdürü vardı. İsmet

* *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, s.386, 393,Utkan Kocatürk, Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü, Ankara,2007,s.513

* Muzaffer Erendil, *İlginç Olaylar ve Anekdotlarla Atatürk*, Ankara,1988,s.143

* *Anadolu Gazetesi*, 25 Şubat 1935, Kocatürk, a.g.e, s.513

Bayram AKÇA-Osman KÖSE

İnönü'nün geleceği gün olan 16 Ağustos 1949 günü Muğla halkı Hükümet Konağı ile Muğla Ortaokulu (Bugün Kız Meslek Lisesi) arasındaki caddeyi doldurarak Cumhurbaşkanı İnönü'yü beklemeye başladı. Akşam saat 20.00 sıralarında Muğla'ya gelen Cumhurbaşkanı İnönü'yü büyük bir kalabalık ve devlet erkânı karşıladı. Muğla Ortaokulu önünde arabasını durdurarak halkı selamlayan Cumhurbaşkanı İnönü'ye Belediye Başkanı İskender Alper Muğla'ya gelişi nedeniyle şu konuşmayı yaptı:*

Savaşın eşsiz kahramanı, sulhun kudretli diplomati, faziletin yüksek timsali, Türk'ün büyük evladı Sayın İnönü hoş geldiniz.

23 seneden beri hasretinizi çeken Muğlalıların Aziz Cumhurbaşkanlarını bu gün görmekte duydukları bahtiyarlığı huzurlarınızda arz ederim.

Vatandaşlarımızın sevinçlerinin azameti göğüslerini kabartmakta, sevgilerinin derinliği gözlerinden okunmaktadır. Yurt ve millet sevgisiyle çarpan kalbimiz, asil ve temiz duygularla titreyen varlığımız en büyük ümit, cesaret ve teselli kaynağımızdır. Milletimizin büyük kısmı, daima türlü ve feyizli izinizde ve arkanızdadır. Allah sizi başımızdan eksik etmesin, sağ olun! var olun!

Bu konuşmadan sonra Cumhurbaşkanı İnönü Muğla Ortaokulu'ndan Hükümet Konağı'na kadar yürüyerek geldi. Daha sonra Halkevi'nin Balkonuna çıkan İnönü, Muğla halkına kendisine gösterdiği ilgiden dolayı bir teşekkür konuşması yaparak; Muğla'yı çok şirin ve halkını çok sıhhatli ve neşeli gördüğünü ve bu yüzden büyük bir zevk duyduğunu belirtti.16 Ağustos akşamını Halkevi Binası'nda geçiren Cumhurbaşkanı İnönü 17 Ağustos 1949 günü saat 11.30'da Halkevi Bahçesi'ni ve Cumhuriyet Meydanı'nı dolduran halka hitaben şu konuşmayı yaptı:*

Muğlalılar, Aziz Hemşehrilerim. İnsana huzur içinde, sükûnetle düşünmek zevkini tattıran muhitinizde ve mizacınızda sizinle konuşmak istiyorum. Siz memleketimizin o köşesindeyiz ki burada vatandaşlarımız bir evin en kıymetli yerinden kiremidinin üstüne kadar her şeyin tertemiz olmasını adet edinmişlerdir. Yaşamından temizliğe bu kadar kıymet veren bir muhit temiz sözleri ve temiz münasebetleri düşünecek, taktir edecek en büyük kemale ermiştir. Sizinle kısa ve yalnız hadiseler üzerinde görüşeceğim. Ve Muğla'da

* B.C.A, 490.01.723.510.2, *Muğla'da Halk Gazetesi*, 17 Ağustos 1949

* B.C.A, 490.01.723.510.2, Bayram Akça, *Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923- 1960)*, Ankara,2002,s.102

*Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Muğla Vilayetine
Yaptığı Geziler*

söylediklerim bütün memlekette düşüncelere, şimdiye kadar söylediklerimde birbirini ekleyerek salim neticelere varmayı kolaylaştıracaktır.

1947'deki siyasi durum:

Muğlalılar, bu yeni siyasi rejim yalnız Türkler zamanında değil bu günkü ve dünkü Türk Hükümetleri'nden evvelki Türkler tarafından zamanında tarihin eski idarelerinde de bu ülkelere yerleşememiş olan bir rejimdir. Biz o rejimi bütün şark âlemine ve bütün garp âlemine göstererek bu memlekette yerleştirmek iddiasındayız. İddia sahipleri iktidarda olanlar ve iktidarda olmayarak onunla mücadele eden muhalif partilerdir. Dava müşterektir. Ve daha milletin büyük bir davasıdır.

Bu kısa zamanda büyük bir buhranı 1947 Temmuzunda gördüm. Karşılıklı itimatsızlık en yüksek dereceye çıkmıştır.

Senelerden beri yapılan bu haksız propagandaya göre iktidar zalim bir zorba safi imiş gibi gösteriyordu. Ve bu memlekette köklü bir kanaat haline gelmiş olan bir eski haksızlık olarak muhalefet azgın bir haydut gibi görülüyordu.

Anlaşma politikasına karşılık

Şiddet politikası:

Muğlalılar, sözlerimi doğru anlayın siyaset münakaşasında muhakemesini tamamıyla kaybetmiş olanların birbirine neler reva görebilecek hale gelebileceklerini belirtmeğe çalışıyorum.

İşte ben bu havayı yenmek için ortaya girdim. Siyaset adamlarını iddialarının hiçbir noktasından ayırmağa çalışmaksızın en iptidai insanlık kaideleriyle birbirini bağlamaya çalışarak halkın içine girdim. Hep beraber vatandaşlara siyasi partilerin insan gibi birbiriyle geçinmelerinden vatan için yalnız fayda olacağını anlatmağa çalıştım. Bunun millete verdiği rahatlığı ve siyasi hayatımıza getirdiği emniyeti gözlerinizle gördüğünüz ve ruhlarınızla hissettiniz. Bu politika siyasetin her meselesinde olduğu gibi bir yeni münakaşayı, onun muhalefet için zararlı olduğu münakaşasını doğurdu. Bu politikanın lüzumsuz ve faydasız olacağı fikri iktidar partisi içinde de vardı. Serbest rejimde en doğru zan olunan bir fikir üzerinde bütün vatandaşları aynı kanaate getirmek iddiası boştur. Serbest rejimin bir karakteri de en doğru bir fikir üzerinde bile ona muhalif olanların bu fikri beğenmediklerini söyleyebilmeleridir.

Bayram AKÇA-Osman KÖSE

Bu ufak mukaddimeyi şunun için yapıyorum ki 12 Temmuz beyanamesini gerek muhalefete ve gerek iktidarda doğru bulmayan vatandaşlarımız bu hareketlerinde şikâyet edecek hiçbir mevzu görmem. Bu münakaşa esas tabiatı itibariyle iç politikada anlaşma politikası ile şiddet politikasının müsademesinden ibarettir.1949 buhranı bu çatışmanın en yüksek noktasıdır. Ve bu noktada vaziyet şiddet politikasının üstün gelmesi şeklinde meydana çıkmıştır. Bu hikâyenin ehemmiyeti var. Geçirmekte olduğumuz buhran köşede bucakta zuhur eden kaza kabilinden fikirlerin ve hadiselerin neticesi değildir.1947'sen beri (demokratik rejimde, hususiyile uzun müddetten beri tek parti zihniyeti içinde alınmış olan insanlar karşısında muhakemeye, düşünceye, anlaşmaya yer vererek bir netice alınamaz. Bunlara şiddetle muamele etmeli) fikrinde olanlar nihayet galebe etmişlerdir. Bunun neticesi tabiatıyla memlekette birbirine karşı emniyetsizliktir. Bu yeni safha 12 Temmuz günlerinden daha da ehemmiyetlidir. Çünkü şiddet politikasının yeni safhası artık ulu orta tezahürlere istinat etmiyor. Mazbut bir şekilde prensiplere bürünerek vatandaşın hayatına daima istikamet verecek şekiller alıyor. Kanun telakkisi gibi, hangi kanuna riayet olunacak ve hangisine riayet olunmayacak telakkisi gibi ve vatandaşlara (henüz rast geldiğimiz yerde değil fakat seçim gibi muayyen bir mevzuda açık olarak haksızlığına emin olduğunuz hareketlere karşı kendiniz elinizden gelen her şeyi yapabilirsiniz) gibi bir takım prensipler ortaya çıkıyor.

Eğer sükûnetle düşünürseniz hatırlayacaksınız ki 1947'den sonra şiddetli bir usul tutmak taraftarı olanlar karşılarında ilk önce bertaraf edilmesi lazım olan engel gibi beni bulmuşlardı. Ve devlet reisini kendi politikasına karşı gelen adam olarak bütün tarzizlerin tek hedefi tutmak siyaset olmuştu. Nihayet bu siyaset açıktan ifade olunmuş herkesin bildiği bir siyasettir. Kanun teminatı içinde işlemektedir. Ve yargıçlara cevap vermek mesuliyetini üzerine aldığı halde kanun teminatı içinde vatandaşın takdirine kendisini arz etmektedir. Vatandaş doğru bulursa yürüyecek, doğru bulmazsa yürümeyecektir.

İşin yeni bir dikkate ve muhakemeye değerli olan tarafı öteki taraftır. Yani 1947'de demokratik bir rejimin karşılıklı hürmet ve anlayışa dayanarak yaşaması mümkün olduğuna inananların kanaatine vardıktan sonra onlarda karşılarında mani olarak gene beni bulmalarındır.

Demek ki şiddet politikasını başından kabul edenler ve sonunda ortaya gelenler tarafından aynı engelle karşılaşılıyor. Bu engel devlet reisidir. Bu da tabii bir hadisedir. Çünkü şiddet politikası istemez vatandaşları kanun dışına sevk etmeğe varır kanunu müdafaa ile vazifeli olan adam elbette ilk önce

*Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Muğla Vilayetine
Yaptığı Geziler*

karşıya çıkacak adamdır. Anlıyor musunuz? Muğlalılar. Sesim iyi işitiliyor mu? Birbirimizi sükunetle dinliyor muyuz?, dinliyoruz sesleri ve alkışlar.

Dünyanın hiçbir sebebi, vatandaşların birbirinin boğazına sarılmasını haklı göstermez. Vatandaşlarım bu rejim birbirine hürmet esnasından ayrılacak, birbirine şiddet tatbik edecek yola girdikten sonra yan yana iki evin ve bir evde iki kardeşin nihayet birbirinin boğazına sarılması kaçınılmaz bir neticedir. Ben işte bu anda vatandaşlarımın arasına giriyorum. Uyanın dünyanın hiçbir sebebi vatandaşlarımın birbirinin boğazına sarılmasını haklı gösteremez. Bu bizim içinde bulunduğumuz siyaset hayatı (ya benim dediğim olacak veya öleceğim, öldüreceğim) davası değildir. Bir defa gözler kararır kafalar kızdıktan sonra (ya dediğim olacak ya öleceğim) davası bu vatani tuzla buza döndürür. Aklınızı başımıza alın, diye günlerden beri bağıriyorum.

1947 Temmuzunda siyaset adamlarını yanıma alarak halk içine girdim. Onlara yeni rejimin çıkar yolunu göstermeğe çalıştım. İddialı bir söz söylemeyelim. Onlarla beraber yeni rejimin çıkar yolunu bulmağa çalıştım.1948 de siyaset adamlarını yanımda bulmuyorum. Halk içine girdim.

Ey vatandaşlar, siz (ya dediğiniz olacak, ya birbirimizin canına kıyacağız) davasını kabul ediyor musunuz? (hayır, sesleri) siz herhangi bir sebeple birbirinizin boğazını sarılmayı kabul ediyor musunuz? (kabul etmiyoruz, sesleri)

Her taraftan aldığım cevap, hayır kabul etmiyoruz. Şimdi bu neticeyi halk içinden aldıktan sonra meselelerin hepsi hal yolundadır.

Meselenin hepsini sorumlu ve yetkili siyaset adamlarının halletmesi daha kolay olacaktır.(var ol, sesleri) İşler, vatandaşların münasebetlerinde bir defa salim yolu bulduktan sonra partilerin birbirleri ile münasebetleri daha ciddi ve daha doğru olacaktır.

Bütün kuvvetler elinde olduğu halde işte bakın hiçbir halimizi ve fikrimizi beğenmeyen vatandaşlar nasıl emniyet ve huzur içinde çalışıyorlar, diye âleme misal gösterenler iktidar partisi en büyük şerefe layıktır. Karşıdaki bütün kuvvetlere ve bu kadar eski zamandan gelen adetlere karşı biz fikrimize sahip olan hür vatandaşlar olarak muhalif parti içinde çalışıyoruz diyebilen vatandaşlar memlekette hür vatandaşlığın huzur verecek misallerini teşkil ederler. Bir millet kendi bünyesi içinde muhalif siyasi kanaatte olan vatandaşlarını dost olarak bir arada bütün dünyada gösterebildiğini milletler ailesinin en üst tabakasında olan üyelerinden biridir. Anlıyor musunuz, Muğlalılar? (Anlıyoruz sesleri)

Bayram AKÇA-Osman KÖSE

Vatandaşlarım, demek ki siz memleket içinde siyasi mücadeleler neticesi (birbirimizin boğazına sarılmayı kabul etmiyoruz) diye her siyasi partiden olan ve hiçbir siyasi partiden olmayan vatandaşlar seslerinizi yükselttiğiniz zaman kimin daha şerefli yerde ve kimin daha ziyade mağrur olmaya haklı olduğunu kimse ayırt edemez. Çünkü hepsinin hissesi ve hepsinin tesiri birbirinden o kadar üstündür.

Vaziyet bu şimdi bütün prensipler siyaset cereyanlarını birbirinden ayıran haklı haksız bütün farklar yerli yerinde durduğu halde ben vatandaşlarımla beraber onların karşısına bir iki mevzu ile çıkıyor ve davayı behemal halledeceğimden zerre kadar şüphe etmiyorum. (Bravo sesleri ve şiddetli alkış)

İki esaslı mevzu:

O mevzuları söyleyeyim: Bu vatanda sükûneti, muhakemeyi ve medeni münasebetleri yürütebilmek için her şeyden evvel huzur ve emniyet lazımdır. Bu gün iktidarda bulunan hükümetin kendi vazifesini tamamı ile ve hakkıyla ifa edeceğinden hiçbir tereddüdün olmamasına bağlıdır. Memlekette hükümet vardır. Memlekette huzur ve sükûn vardır. İçerde ve dışarda herkes bunu bilecektir. Bu bir...

Bu memleketin vatandaşları şehirde ve köyde başlı başına bir siyasi kanaat sahibi olmakla mağrurdurlar. Bu memleketin hiçbir siyasi partiye girmemiş ve muhtelif siyasi partilerde bulunan vatandaşları kendi kendi aralarındaki hiçbir münakaşa yüzünden birbirinin boğazına sarılmayacaklardır. Birbirine düşman olmayacaklardır. Bunu şüphesiz bir surette, memleket içinde oturan, memleket dışında oturan siyasette yüksek mevkii olan, daha mütevazı mevkide bulunan herkes bilecektir. Bu vatandaş kitlesi düşman olmayı ret etmiştir. Anlıyor musun Muğlalılar? Doğru söylüyor muyum Muğlalılar? (Anlıyoruz ve çok doğru söylüyorsun sesleri)

Serbest bir seçimin neticesine siyasi partiler tahammül edeceklerdir:

Üçüncü anahtar: Serbest bir bir seçimin neticesine siyasi partiler tahammül edeceklerdir. Siyasi partiler serbest bir seçimin neticesine boyun eğeceklerdir. Arzuları ile bunu yapacaklardır. Arzu etmeseler de bunu yapmağa mecbur olacaklardır. Anlıyor musunuz Muğlalılar? Dava bundan ibarettir.

Bu üç esas üzerinde bu memleketin işlerini selamete götürmek bu vatandaşların siyasi kanaatleri ne olursa olsun vatanın büyük meseleleri

**Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Muğla Vilayetine
Yaptığı Geziler**

üzerinde vatandaşları bütün olmuş, bölünmez ve ayrılmaz bir irade gibi muhafaza etmekle mümkün olacaktır.

Teşekkür ederim Muğlalılar, sizin muhabbetinizle, sizin sükûnetinizle birkaç gündür söylediğim sözleri bir başka şekilde hülasa etmek fırsatını buldum.(şiddetli alkışlar)

Muğlalılar, her dileğiniz, her arzunuz bütün muhabbetinizle el üstündedir. Siz benden akıllısınız. Ne vakit yapılır, nasıl yapılır, düşünerek arzularınızın yerine getirilmesini takip ediniz. Muğla istediklerinizin hepsinden daha fazlasıyla layıktır. Emin olabilirsiniz ki Muğla'nın yol meselesi, sıkıntıda olan yerlerinin geçimi meselesi hiçbir zaman hatırımdan çıkmamıştır. Allah ısmarladık, sağ olun- var olun Muğlalılar.

Konuşma bittikten sonra halkın dilek ve şikâyetlerini dinleyen Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye Ahmet adında bir vatandaş, memlekette işsizliğin arttığını, bunun için halkı geçindirecek bir fabrika açılması temennisinde bulundu. Bu dilekleri kabul eden İnönü bu konuyla bizzat kendisinin de ilgileneceği vadede bulundu. Halk dağıldıktan sonra İnönü Halkevi'nde ilçe ve beldelelerden gelen heyetleri ayrı ayrı kabul ederek onların da dilek ve şikâyetlerini dinledi.

Bu halka hitabından ve görüşmelerden sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 17 Ağustos 1949 gün ve saat 15.30'da Muğla'dan ayrıldı.

4. SONUÇ

Cumhuriyet Döneminde hem Mustafa Kemal Atatürk hem de Cumhurbaşkanı İsmet İnönü sık sık yurt gezilerine çıkarak bir yandan halkın sorunlarını yerinde görerek onlara çözüm üretmeye çalışırken diğer yandan da halkın moral düzeyini yükseltici konuşmalar yapmışlardır.

İşte bu gezilerden bir tanesini 22 Şubat 1935'de Fethiye'ye ve 23 Şubat 1935'de Marmaris'e Mustafa Kemal Atatürk gerçekleştirmiştir. Diğerini de 16-17 Ağustos 1949 tarihlerinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Muğla'ya yapmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv:

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (B.C.A), 490.01.723.510.2

Bayram AKÇA-Osman KÖSE

Gazeteler:

Anadolu Gazetesi

Muğla'da Halk Gazetesi

Kitaplar:

Akça, B. (2002). *Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)*, Ankara.

Erendil, M. (1988). *İlginç Olaylar ve Anekdotlarla Atatürk*, Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi. (2002). Haz. Durmuş Yalçın v.d,Cilt. II, Ankara.